

Euskararen biziberritzea Euskal Herriko hiriburuetan XIX. Jagon jardunaldiaren ondorioak

ALEMAN, Sagrario
Sustapen batzordeko burua

OSA, Erramun
Sustapen batzordeko idazkaria

Ukaezinak dira XX. mendearen erdialdetik hona Euskal Herrian izan diren aldaketa sakonak eta, horien artean, nabarietako bat bizimoduarena izan da; izan ere, hiriak bilakatu dira euskal hiztunen bizigune nagusienak. Horren ondorioz, jenderik gehien biltzen duten hirien eta hiriburuen bizimoduak baldintzatuko du euskararen irakaskuntzaz gain, bere transmisioa eta erabilera.

Kezka horrek bultzatu du Euskaltzaindiaren Sustapen batzordea «Euskararen biziberritzea Euskal Herriko Hiriburuetan» jardunaldia antolatzerara, bertan parte hartzen duten guztien artean, errealitate horren inguruan gogoeta egiteko eta, batik bat, egoera berri honen aurrean bide eta baliabide egokiak irekitzen eta asmatzen joateko.

Andres Urrutia euskaltzainburuaren eta Juan Karlos Izagirre Donostiako alkatearen agur-hitzen ondoren, Jean-Baptiste *Battitu* Coyos Jagon sailburuak, jardunaldiaren egitaraua, helburuak, aztergaiak eta hizlariak aurkeztu ditu.

Segidan, Xabier Erize soziolinguistak eta Sustapen batzordeko aholkulariak moderaturiko saioan, Jon Aizpurua Sustapen batzordeko kideak hitza hartu eta *Euskal Herriko hiriburuetakoko bilakaera soziolinguistikoa, 1991-2011* izenburua izan duen hitzaldia eman du. Nabarmendu duenez, hiriburuek garrantzia handia dute euskara biziberritzeko, hiriburuetan geroz eta zerbitzu eta herritar gehiago pilatzen direlako, eta horrek hizkuntzaren aldeko eta kontrako joeretan eragiten du. Bilakaera soziolinguistikoari buruz ari-tzean, hiru euskal herritarretatik bat Euskal Herriko zazpi hiriburuetakoa

batean bizi dela nabarmendu du. Ezagutzari dagokionez, hiriburuak erdaldunak dira oro har, Donostia eta Donibane Garazi izanik elebidun gehien dituztenak (%40). Nolanahi ere, nahiz eta hiriburuak erdaldunak diren, elebidun ugari bizi da hiriburuetan (euskaldun elebidunen laurdena), Bilbo eta Donostia izanik gehien biltzen dituztenak. Edozelan ere, ezagutza ez da homogenea hiri bakoitzean, ez eta adin-taldeetan ere.

Hiriburuak bizitokizat dituzten elebidunen ezaugarriez ere jardun du J. Aizpuruak. Gehienek lehen hizkuntza erdara dutela adierazi du, ezaugarri horrek euskara baliatzeko duten gaitasunean eragiten duela, eta hortaz, erdaraz errazago moldatzen direla. Hiriburuetakako errealitatea ez da bera. Donostian, esate baterako, oraindik gehiago dira gaztelania lehen hizkuntza gisa dutenak, nahiz eta hori, irakaskuntzaren ondorioz, aldatzen ari den. Baiona, Angelu eta Miarritze deituriko eremuan, ostera, lehen hizkuntza euskara duten arren, frantsesez euskaraz baino hobeto moldatzen dira. Jarreretan ere aldeak daude hiriburu batetik bestera, euskarak presentzia zabalagoa duen hirietan aldekoagoa baita jarrera bestelakoetan baino.

Patxi Juaristi euskaltzain urgazleak eta Sustapen batzordeko kideak gidaturiko saioan, Eduardo Apodaka eta Xabier Aierdi Euskal Herriko Unibertsitateko irakasleek jardun dute. Hauek, *Hizkuntza praktikak hiri-mundu eta mundu hirietan* izenburua izan duen gaia jorratu dute, bakoitzak bere ikuspegitik. Hiriek jendeak, zerbitzuak, bideak eta botere-harremanak pilatu eta erdal hiria nazio hiriaren oinarri dela adierazi du Apodakak. Halaber, hirietakoa euskara arrotz duen mundua ere badela nabarmendu du. Bere ustez, askotariko koloreak barruratzen dituzten hiriak dauzkagu begien aurrean. Horiek horrela, euskarari erreferentzialtasuna eta aitzindarritza eman beharra dago behar duen tokia eta arnasa hartuko baldin baditu.

X. Aierdik hiriak euskararako irabazi beharraz hitz egin du, baina euskarak mendez mende irautea lortu duen tokiak atzean laga gabe, herriak ahaztu gabe, alegia. Arrazoiak ere eman ditu hirietan egin beharreko lanaren garrantzia nabarmentzeko; hiriburuetan elebidunen ehuneko eskasa den arren, euskaldun kopururik altuena haietan bizi da; gainera, euskara beharrezko ez den tokian edo ikusten ez den tokian bizi da; aurkako sektore indartsuak eta aldekoen ahulezia erabatekoa den eremuan bizi da. Garbi dago,

azken batean, euskaraz bizitzeko hautua eginez gero, horretarako behar beste elebidun ez dagoela hiriburuetan. Ondorioz, lan handia dago eginkizun euskararen aldeko giroa sortzeko, hiztun kopurua hazteko eta euskara bera belaunez belaurazteko.

Ostean, Euskaltzaindiak gidatzen duen Euskararen Historia Soziala egitasmoaren barruan, Juan Madariagak paraturiko «Sociedad y lengua vasca en los siglos XVII y XVIII» izenburua daraman liburuaren aurkezpena egin da. Aurkezpenean, Mikel Zalbide egitasmoaren zuzendariak ere parte hartu du, bai eta argitalpena ahalbidetu duen Olasoko Dorrea Sorrerakundea elkartearen ordezkariak ere.

Andres Iñigo euskaltzainak eta Sustapen batzordekideak gidaturiko zatian, Aitor Zuberogoitia eta Pedro Zuberogoitia, Mondragon Unibertsitateko eta Bigarren Hezkuntzako irakasleak hurrenez hurren, *Euskara hirian: indar gidari bila* izenburua izan duen hitzaldia eman dute. Bi-biek euskara kontuetan nondik gatozen, indar-gidari nagusiak, motelaldiaren arrazoiak, bai eta susperraldia ekarri dezaketen esperientziak zeintzuk diren ere izan dute hizpide. Haien aburuz, gizartea ez dago geldi, etengabe mugitzen ari da eta etengabe bilatu behar dira euskara bultzatu dezaketen indar-gidariak. Horiek horrela, aurrera begirako kontuez jardun dute: hizkuntza-paisaiaren garrantzia, arnaguneak eraikitzearen ezinbestekotasuna, kalera ateratzeak daukan urgentzia, sinergiak uztartzea eta lankidetzaren bideak eraikitzea, sektorialtasuna gaindituz trakzio funtzioa bete beharra, aniztasuna abiapuntutzat hartuz hegemoniaren bila urratsak egin beharra, eta abar izan dituzte hizpide.

XIX. Jagon jardunaldiari Kike Amonarriz soziolinguistika eta telebistako esatariak gidaturiko mahai-inguru batekin eman zaio amaiera. Solasaldian, Baionako, Bilboko, Donostiako eta Iruñeko udaletako ordezkariak hartu dute parte, eta bakoitzak azaldu du euskararen eremuan dituen lehentasunak, baliabideak, zerbitzuak, bai eta programa nagusiak ere. Ikusi denez, hiriburu bakoitzean euskararen aldeko politiken garapen-maila oso diferentea da, bai baliabideetan, bai borondateetan ere, eta alde esanguratsuak daude toki batetik bestera.